

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Biennii Peripatetici

Complectens Quæstiones Logicales Una Cum Institutionibus Dialecticis Ad Antiquorum Recentiorumque Mentem Resolutas, Nec Non Juxta Modernam Scholarum Peripateticarum Methodum Elaboratas & Explicatas

Kretz, Marquard

Herbipoli, 1749

Articul. IV. De Terminis Dialecticis, ejusque affectionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52248](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52248)

propriè verbum philosophicè dictum, cùm absque ordine ulteriori veram, vel falsam faciat propositionem; reliqua autem tempora, etsi modi indicativi, id non nisi per respectum ad tempus præsens faciunt. Sic hæc præpositio *Paulus persequebatur Ecclesiam*, vera est, quia fuit aliquando verum dicere: *Paulus est persequens Ecclesiam*. Reliquorum autem modorum tempora potiùs affectus animi, certòsque modos significant. Est autem verbum aliud *substantivum*, ut verbum *sum*, quod aliis verbis substatur, & principaliter affirmationem, & nexum ordinariè facit. Aliud *adjectivum*, quod non substatur aliis, & præter affirmationem ordinariè extrema propositionis implicitè complectitur, ut *Amo*, quod sic resolves: *Ego sum amans*.

ARTICULUS IV.

De Terminò Dialectico, ejusque Affectionibus.

DE nomine secundùm se spectato hucusque actum est. Nunc de illo, prout in ordine ad propositionem judicii manifestivam consideratur, agemus. Quoniam verò plurima, quæ huc spectant, ab initio Logicæ fusiùs ex Dialectica explicari solent, hinc ea, quæ faciliora de nominis, in ordine ad propositionem spectati, essentia ac divisione occurrunt, breviter pertractabo, ut amplior de affectionibus ejus, quæ altioris indaginis sunt, agendi locus relinquatur sit itaque.

§. I.

Quid sit Terminus, & quotuplex?

463. Dico I. Nomen in ordine ad propositionem consideratum Philosophus *lib. i. Priorum* cap. 1. definit, his verbis: *Terminum vero id appello, in quod dissolvitur propositio: nempe id, quod de alio dicitur, idque de quo illud dicitur, seu adjiciatur, seu tollatur illud esse, vel non esse.* Ex hac definitione Dialectici ansam sumpserunt, nomen, omneque illud, in quod ultimato propositio resolvitur, *Terminum* appellandi, non quidem *physicum*, ut sunt v. g. fluvii, montes, regnorum amplitudinem defini-entes; sed *Dialecticum*, eoquod sit *Extremum propositionis*, quæ Logicæ seu Dialecticæ potissimum considerationis est. Sensus Aristotelicæ definitionis est iste: Per *id in quod resolvitur propositio*, indicatur quod terminus sit pars propositionis; quia termini factâ dissolutione, i. e. sublatâ copulâ propositionis, remanent. Per illa verba: *quod de alio dicitur, idque de quo illud dicitur*, insinuat Philosophus, quod illa tantummodo pro terminis propriè talibus agnoscat, quæ per se subjectum, aut prædicatum propositionis esse possunt, ut pulchrè explicat Casilius *lib. i. cap. 1. n. 46. & 47.* Denique Aristoteles subjungit: *seu adjiciatur, seu tollatur, illud esse, vel non esse*, ut indicet subjectum, & prædicatum per copulam *est* conjungi posse in propositione affirmativa, seu disjungi per *non esse* in propositione negativa. Quibus hæc definitio Aristotelica prolixior est, minusque

exacta, dicere poterunt cum Pennafiel *Disp. 1. Summul. Sect. 2. Subsect. 2. Terminus est pars ut quod constitutiva propositionis. Dicitur constitutiva ut quod; ne definitionem termini copulae applices, quae propositionem tantum ut quo constituit, cum sit nexus uniens praedicatum & subjectum tanquam extrema componentia propositionem ut quod. Poteris etiam cum Arriaga, & aliis terminum sic definire: Est id quod est extremum propositionis. Necessse tamen non videtur, ut semper actu sit propositionis extremum, sed sufficit si tale sit potentia, ut ex Soto refert Casilius *loc. cit. n. 40. Ex his colliges, quod copula est, formaliter sumpta, sive actu exercens munus copulae, non sit terminus; quia sic non est extremum propositionis. Poterit tamen esse terminus, si materialiter sumatur, ut in hac propositione: Est est monosyllabum, ob rationem contrariam. Item, quod voces etiam non significativae materialiter, & pro se ipsis sumptae termini esse valeant, id quod Oviedo, Spinula, Comptonus, & alii asserunt. Item, quod ex vocibus significativis nomina, & participia naturam nominum induentia, ex nominibus autem soli recti termini proprie tales dici possint; eoquod haec sola per se subjectum propositionis, vel praedicatum esse valeant.**

464. *Dico 2. Quemadmodum propositio alia mentalis, vocalis alia, alia scripta dicitur; ita passim terminus primo dividitur in Mentalem, qui est ipsa mentis idea, sive conceptus inter-*
nus

nus repræsentans subjectum aut prædicatum. In *Vocalem*, qui ad manifestandam ideam ore profertur. In *scriptum*, qui literis exprimitur. Dividitur 2dò in *significativum*, qui ex instituentium placito aliquid à se distinctum manifestat; sic vox *Sol* præter se ipsam, luminare illud majus significat, quod præest diei. In *Non significativum*, qui non est institutus ad aliquid præter se significandum; sic vox *Blictri* non est instituta ad significandum aliquid à se distinctum. *Nec obstat*, quòd significet hominem præsentem, aut loquentem: Id enim non ex institutione sua, sed ex naturali connexionem præstat. *Nec juvat dicere*: Vocem *Blictri* significare *nihil*. Nam non significat nihil *positivè*, sicut hæc vox *Nihil*, quæ verè ad hoc significandum instituta est; sed significat *nihil*, tantum *negativè*, i. e. nullam ex instituto habet significationem. Dividitur 3tò in *Categorematicum*, *Syncategorematicum*, & *Mixtum*, de quibus consule *Dialecticam vulgatam*. 4tò In *Complexum*, & *Incomplexum*. Hos pariter in *Dialectica vulgata* explicatos habes. 5tò In *Concretum*, de quo egimus n. 364. usque ad n. 375. & in *Abstractum*, qui solam formam significat, ut *Albedo*. 6tò In *Denominativum*, & *Denominantem*. Hos explicatos vide n. 361. usque ad n. 364. 7tò In *Connotativum*, qui significat formam quasi adjacentem. Huc etiam revocantur termini relativi, qui explicari non possunt, nisi per ordinem ad aliud ut *Pater*, *Cena* &c. & in *Absolutum*, qui significat substantivè, sive qui signi-

ficat rem ad modum per se stantis, ut *Homo*, *Angelus*, *Albedo*, *Calor*, & similia accidentia, quæ licet non significant rem simpliciter per se stantem, significant tamen ad modum per se stantis. 8° In *Univocum*, *Æquivocum*, & *Analogum*. De his actum est fusiùs in Ante-Prædicamentis n. 353. usque ad n. 361. 9° In *Universalem*, & *Singularem*. Horum explicationem vide n. 214. & n. 347. 10° In *Primæ*, & *secundæ intentionis*. 11° In *Finitum*, & *In-finitum*. Hos fusiùs explanatos vide n. 376. & 377. De reliquis termini divisionibus, scilicet de *Transcendentali*, & *Non transcendentali*; de *Positivo*, *Negativo*, & *Privativo* actum est n. 378. & n. 380. De terminis verò *Comparatis*, *Pertinentibus*, *Impertinentibus*, *Oppositis* in Post-Prædicamentis diximus à n. 432. usque ad n. 442.

§. II.

Quid sit Suppositio, & quotuplex, & quæ ejus Regulae?

465. *Nota.* Terminus dialecticus respicere potest vel objectum, vel verbum, vel alium terminum, cui annectitur. Ex triplici hoc respectu multiplex oritur termini affectio, non quidem strictè talis, quæ ex rei essentia profuit; sed latè talis, quatenus affectio seu proprietas modum significat, quo termino in propositionibus utimur. In quantum est signum suppositivum objecti, i. e. in quantum non modò significat rem, sed etiam pro re objecta substituitur, unicam habet affectionem, quæ dicitur *suppositio*. Quatenus refertur ad verbum affec-
tiones

tiones sex habet, nimirum *Statum*, *Ampliationem*, *Distractionem*, *Restrictionem*, *Alienationem*, & *Diminutionem*. Quatenus verò refertur ad terminum, unicam rursus numerat, nimirum *Appellationem*. De suppositione in præsentî §. agam, quam huc transferendam judicavi, quia, licet terminus extra propositionem significet, non tamen strictè, & determinatè supponit, nisi intra illam. Reliquas affectiones §. sequens explanabit.

466. *Dico I.* *Suppositio* in genere est *Usurpatio vocis pro aliquo*. Hæc definitio omni, & soli convenit, ut ea, quæ de suppositionis divisione statim dicentur, declarabunt. Observandum autem hîc est, significationem termini, ejusque suppositionem disconvenire in hoc: quòd significatio per institutionem vocis ad significandum fiat; suppositio autem fit termini jam significantis, sive institutionem suam jam habentis usurpatio.

467. *Dico II.* *Suppositio* alia est materialis, alia formalis. *Materialis* est, usurpatio vocis pro se ipsa, ut si dicam: *Homo est dissyllabum*. Hanc Toletus & alii rursus in extrinsecam & intrinsecam dividunt. *Materialis intrinseca* est usurpatio vocis pro se ipsa, secundum ea, quæ à natura habet; sic in allato modò exemplo usurpatur τὸ *Homo*. *Materialis extrinseca* est acceptio vocis pro se ipsa, secundum illud, quod habet ex institutione grammaticali; sic accipitur *Homo*, dum dicitur: *Homo est generis masculini, vel tertiæ declinationis*. *Formalis* est usurpatio

vocis pro re, ad quam significandam instituta est; ut fit in hac propositione: *Homo est animal*. Hæc, si vox usurpetur pro re, ad quam significandam primò est imposita, dicitur *Formalis propria*; ut si de ove animali pronuntiem: *Balat ovis*. Si autem vox accipiatur pro re, quam impropriè tantùm significat, & ad quam denotandam instituta primò non est, *Formalis impropria* nuncupatur; ut si Chelym resonantem ita describam: *Balat ovis, resonant Sylvæ, tubante gaballo*.

468. Dico 3. Suppositio formalis dividitur porrò in simplicem, & Personalem. *Simplex* dicitur, quando terminus sumitur pro natura, ut conceptui substat, tribuenti denominationem logicalem; sic simpliciter supponere dicitur subjectum hujus propositionis: *Animal est genus*. *Personalis* est, quando vox accipitur pro natura, ut est in individuis, seu personis; ut si dicam: *Homo ridet, Animal currit* &c. in quibus propositionibus, *Homo*, & *Animal* sumuntur pro individuo, seu persona, cum *actiones sint suppositorum*. Præter has suppositionis formalis species datur adhuc alia, quæ vocatur *Absoluta*, sive *Præcisiva*, vel *signatè Personalis*, & *exercitè simplex*, estque acceptio vocis pro natura absolutè spectata, h. e. absque respectu ad statum ipsius naturæ significatæ. Hæc suppositionis species, hodie passim admittitur, nec antiquioribus Summulistis ignota fuit, ex quibus P. Lingen in *thesi de actuali prædicat*. Petrum Hispanum adducit. Hanc fusiùs explicavimus, solutisque objectionibus illustra-

lustra-

lustravimus n. 273. usque ad n. 276. Signum suppositionis personalis communiter affertur hoc; si terminus *mobiliter* sumatur, h. e. si manente propositionis veritate signum universale, aut particulare addi, vel demi possit. Sic dum dico: *Homo vivit*, manente propositionis veritate dicere possum: *Omnis homo*, vel *aliquis homo vivit*. Si verò addi signa ejusmodi, vel demi non possint, signum est, terminum supponere simpliciter, ut *Animal* in hac propositione: *Animal est genus*. Nec enim *omne animal*, nec *aliquod animal genus est*.

469. Dico 4. Suppositio Personalis vel est singularis, vel communis. *Singularis* est acceptio termini pro significato singulari v. g. *Hic homo disputat*. *Communis* est acceptio termini pro significato communi, v. g. *Homo est animal*. Suppositio personalis communis celeberrimâ divisione rursus dispartitur in *Distributivam*, *Collectivam*, *Disjunctivam*, & *Disjunctam*. *Distributiva*, quæ etiam *copulativa* dicitur, est usurpatio vocis communis pro suis inferioribus, vel denominatis enumerandis *copulativè*, i. e. per particulam *et*, integras connectentem propositiones. Sic supponunt *distributivè* subjecta harum propositionum: *Omnis homo est animal*, *Omne album est corpus*. Sic enim resolvuntur: *Et Petrus est animal*, & *Paulus est animal* &c., quæ sunt inferiora hominis. Item sic: *Et nix est corpus*, & *lac est corpus* &c., quæ sunt denominata albi. Suppositio distributiva potest prætereà esse vel absoluta, vel accommoda. *Accom-*

commoda est, quando terminus communis sumitur pro omnibus inferioribus *copulativè* enumerandis, uno tamen vel altero excepto; sic sumitur subjectum hujus propositionis: *Omnis homo conceptus est in peccato originali.* Excipitur enim *Christus, & B. Virgo Maria.* *Absoluta* est, quando terminus distributivè supponens sine exceptione sumitur; hoc autem duplici fieri modo potest: Vel enim terminus distributivè supponens sumitur sine exceptione pro generibus singulis, aut speciebus sub tali termino contentis, non autem pro singulis individuis; & hæc dicitur *suppositio absoluta pro generibus singulorum.* Sic supponit subjectum in hac propositione: *Omne animal, fuit in arca Noë.* Vel terminus universalis non solum pro quavis specie, sed pro quolibet etiam individuo divisim sumitur; & dicitur *suppositio distributiva pro singulis generum.* Sic supponit hujus propositionis subjectum: *Omne animal sentit.*

Suppositio collectiva, vel *copulata* est usurpatio termini communis pro inferioribus suis, vel denominatis enumerandis *copulativè*, i. e. per particulam & ejusdem propositionis terminos tantum connectentem. In hac suppositione sumitur subjectum hujus prædicationis: *Omnes Apostoli sunt duodecim:* sic enim resolvitur: *Et Petrus, & Joannes &c. sunt duodecim.* Non autem sic: *Et Petrus sunt duodecim, & Jacobus sunt duodecim &c.* Signum suppositionis hujus desumitur ex prædicato, quod vel nomen collectivum est, vel numerum significat.

Sup-

Suppositio disjunctiva, sive determinata est acceptio termini communis pro suis inferioribus, seu denominatis recensendis *disjunctivè*, h. e. per particulam *Vel*, & per integras propositiones, ita, ut, si propositio vera sit, percurrendo inferiora ad unum, aut plura *quoad se* determinata perveniatur, quibus prædicatum determinatè conveniat; ut si dicas: *Aliquis homo in templo orat*: quæ propositio hunc sensum habet: *Vel Petrus in templo orat, vel Paulus in templo orat* &c. sic percurrendo homines singulos ad unum determinatè pervenies, cui prædicatum reverà conveniat. Dixi: *si propositio vera sit*; si enim sit falsa, ut hæc: *Aliquis homo est lignum*, tunc uni inferiorum prædicatum non poterit determinatè convenire, cum subjectum nulla ejusmodi inferiora habeat.

Suppositio confusa, sive *disjuncta*, aut *indeterminata* est, quando terminus communis usurpatur pro suis inferioribus, vel denominatis enumerandis *disjunctim*, h. e. per particulam *vel*, non autem per integras propositiones; ita tamen, ut percurrendo inferiora singula, aut denominata, ad nullum determinatè perveniatur, de quo determinatè verificetur prædicatum. Ita supponunt subjecta sequentium propositionum: *Aliquis oculus necessarius est ad videndum. Aliquis florenus pro censu annuo solvendus est. Aliquis liber promissus est.* Nam de nullo determinatè dici potest, *Hic est necessarius, hic est solvendus, hic est promissus*; cum tamen aliquis indeterminatè necessarius sit, aut aliquis flore-

flore-

florenus solvendus &c. *Ratio* autem hujus indeterminationis est, quia in prima propositione ex parte prædicati significatur necessitas potentiae ad actum, quæ necessitas & *potentiam*, & *absentiam* alterius cujuscunque potentiae ad eundem actum sufficientis importat; cum igitur oculus uterque ad ponendam visionem sufficiens sit, nec ullus absentiam alterius potentiae sufficientis adjunctam habeat, hinc nec in dextro, nec in sinistro determinatè oculo absoluta reperitur necessitas ad videndum. Dicitur proinde debet: *vel dexter, vel sinister oculus est necessarius ad videndum*. Hanc ipsam rationem propositionibus reliquis applicare poteris. Ex eadem ratione facillè colliges; cur prædictæ propositiones supponant *confusè*; Hæ autem: *Aliqua fides est necessaria ad salutem. Aliquis sensus est necessarius ad videndum* &c. quæ tamen prioribus videntur similes, supponant determinatè. Traditam hætenus de suppositionibus doctrinam plurimum illustrant regulæ, quæ ad eas discernendas à Philosophis afferri solent. Eas proinde unà cum subjunctis explanationibus hinc subjungam.

Regulæ ad discernendas suppositiones accommodatæ.

Regula generalissima à Summulistis hæc passim admittitur: *Subiectum supponit juxta exigentiam prædicati*. Hanc accuratiùs & uberiùs explicant regulæ speciales non solum pro subiecto, sed etiam pro prædicato sancitæ.

Regula I. Terminus significativus supponit *materialiter*, quando pro nuda voce accipitur,

v. g.

v. g. *Papa est nomen. Princeps est vox duarum syllabarum.*

Regula II. Terminus formaliter supponens, five sit primò, five secundò intentionalis sumitur plerumque in suppositione personali, si universale signum, aut particulare ipsi præfigi possit. *Ratio est*, quia explicari per aliquem descensum potest; ut patet in his propositionibus: *Omnis homo est rationalis. Omne genus est universale.* *Addidi primò in regula* *quò plerumque*, quia subinde saltem ipsa denominatio logica exigit affigi signum; v. g. in his propositionibus: *Aliquis homo est individuum vagum. Omnis homo est terminus universalis distributivus.* In quibus subjecta sumuntur simpliciter, etsi signa affixa habeant; cum illa exigant hæ denominationes logicæ: *Individuum vagum, Terminus universalis distributivus.* *Addidi secundò in ratione* *quò Descensum.* Est autem *Descensus*, progressus ab universali ad singularia sub eo contenta, qui progressus fieri potest quatuor modis. Vel enim progredior à termino communi distributivè supponente, per particulam *Et*, non terminos modò, sed propositiones etiam connectentem, ad singularia; & dicitur *Descensus distributivus*, qualis hic est: *Omnis homo est rationalis; ergo & Petrus est rationalis, & Paulus est rationalis &c.* Vel progredior à termino communi in suppositione copulata ad terminos singulares collectim sumptos; & dicitur *Descensus copulatus aut collectivus*, qualis hic est: *Omnes Apostoli sunt duodecim; ergo hic apostolus, & iste,*

iste,

iste, & ille &c. sunt duodecim. Vel progredior à termino universali in suppositione determinata ad terminum singularem determinatum; & dicitur *Descensus disjunctivus*; ut si dicam: *Aliquis homo loquitur*; ergo vel *Paulus loquitur*, vel *Joannes loquitur*. Vel progredior à termino communi in suppositione confusa ad terminos particulares indeterminatos; & dicitur *Descensus disjunctus, aut confusus*; ut si dicam: *Alia causa ad effectum ponendum requiritur*; ergo vel *hæc*, vel *illa &c. requiritur*. Datur præterea etiam *Ascensus*, qui est progressio à particularibus sufficienter enumeratis ad universale, v. g. *Homo est substantia, Leo est substantia, Equus est substantia &c. ergo Omne animal est substantia*. Potest hic ascensus fieri quatuor modis, sicut descensus; hos proinde ex præcedentibus facile desumes.

Regulâ III. Terminus si ratione adjecti prædicati secundò intentionalis fiat, sumitur in suppositione simplici. *Ratio est*; quia in hoc casu fieri nequit descensus. Sic *Homo* in hac propositione: *Homo est species*, supponit simpliciter; cum inferre non liceat: Ergo *& hic homo est species, & ille homo est species &c.* Dixi: si ratione prædicati secundò intentionalis fiat. Nam si significationem secundò intentionalem à prædicato non accipiat, supponet *personaliter*, licet prædicatum secundò intentionale sit; ut si dicas: *Nullus homo est species. Genus est universale. Homo est cognitus.* Cum enim in propositione prima prædicatum de subjecto negetur, significa-

tio-

tionem secundò intentionalem ab eo non accipit. In secunda autem propositione subjectum jam habet significationem secundò intentionalem, independenter etiam à prædicato. Denique in tertia propositione subjectum nullam omninò significationem secundò intentionalem à prædicato participat; quia prædicatum non convenit illi, ut antecedenter jam cognito per cognitionem aliam, ex parte ipsius subjecti se jam tenentem; quod tamen requiritur ad hoc, ut subjectum significationem secundò intentionalem à prædicato accipiat; ut videre est in hac propositione: *Homo est species*, quæ hunc sensum habet: *Natura humana abstracta est species*. Si ais. In hac propositione: *Aliquod animal est species infima*, subjectum supponit simpliciter, & tamen patitur descensum disjunctivum; ergo adducta ratio regulæ nulla est. R. N. ant. Vel enim dicta propositio intelligitur de singulis individuis animalis? & sic falsa erit. Vel habet hunc sensum: *Aliqua species animalis est species infima?* Sic vera quidem erit; sed subjectum significationem secundò intentionalem à prædicato non participat; quandoquidem eam independenter à prædicato jam habet; adeoque supponet personaliter. Si reponas: Dum dico: *Omnis homo est individuum logicum*; subjectum supponit simpliciter, & tamen patitur descensum; ergo datur terminus supponens simpliciter, qui tamen patitur descensum. R. N. *inam partem Antecedentis*. Subjectum enim supponit personaliter; cum sensus propositionis sit iste: *Omne in-*

dividuum hominis est individuum logicum. Ubi subjectum sumitur personaliter ex dictis in præcedenti objectione. Ex hac ipsa responsione sequitur, hunc syllogismum bonum esse: *Omnis homo est individuum logicum; sed Petrus est homo; ergo est individuum logicum.* Cùm enim subjectum majoris supponat pro inferioribus, idemque sit, ac si diceres: *Omne individuum hominis est individuum logicum;* hinc subjectum jam habet significationem logicam, eamque non accipit modò à prædicato; adeoque supponit personaliter, patiturque descensum: mirum proinde non est, si in minori descendatur ad inferius in majori jam contentum.

Regula IV. Si subjecto communi præfigatur signum universale, & prædicatum conveniat singulis ejus inferioribus, vel saltem plerisque seorsim sumptis, tunc subjectum supponit distributivè vel absolutè, vel accommodè. Patitur tamen hæc regula sequentes exceptiones. *Prima est:* si *ò* *Omnis* idem significet, ac *Totus*, ut si de unico exercitu dicas: *Omnis exercitus pro salute patrie invictè decertavit.* *Secunda est:* Si prædicatum sit collectivum, aut numerale cardinale, conveniatque tantùm inferioribus simul sumptis; hoc enim casu subjectum *collectivè* supponet; ut si dicam: *Partes orbis sunt quatuor. Omnes cives sunt civitas.* *Tertia est:* Si subjectum signo universali affectum inferiora non habeat. In hoc enim casu, cùm *formaliter* distribui subjectum non possit, distribuetur saltem æquivalenter; ut si dicas: *Omnis Deus est omnipotens.* Aut si

uni-

unico tantum homine existente & ambulante dic-
cas: *Omnis homo ambulat.* Nam ut benè tradit
Haunoldus *Log. pract. p. 1. cap. 2. a. 2. n. 10.* τὸ
Omnis sæpiùs idem significat, ac *Quicumque*;
quæ vox subinde suppositionem *formaliter*, sub-
inde *æquivalenter* distributivam denotat; sicut
nimirum distribuitur terminus singularis.

Regula V. Quodsi subjecto communi signum
particulare præfigatur, & prædicatum uni in-
feriorum conveniat *determinatè*, subjectum sup-
ponit *disjunctivè*; Quodsi autem prædicatum
indeterminatè solum uni inferiorum conveniat;
subjectum supponet *confusè*. *Ratio 1mæ partis est*;
quia prædicatum *determinatè* conveniens uni, ad
suâ verificationem unum saltem ex pluribus re-
quirit quoad se *determinatum*, etsi non quoad
nos. Ut si dicam: *Aliquis homo currit*; ad quam
propositionem verificandam requiritur, ut ali-
quod inferius hujus subjecti *Homo*, quoad se
determinatum verificet hoc prædicatum: *currit*.
Adverte hîc, quòd *determinatè* uni conveniant
prædicata *contingentia*, quæ exercitium phy-
sicum significant, aut actionem, aut effectum;
si de subjecto *absolutè* prædicentur. Exercitium
enim physicum, vel actio, aut effectus non
nisi è *determinato* principio procedunt, nec
ipsum exercitium &c. *absolutè* seu *actualiter* pro-
cedens *indeterminatum* esse potest; cum nihil
indeterminatum actu existat. *Ratio 2dæ partis*
est; Eòquod, si prædicatum uni inferiorum in-
determinatè conveniat, non sit potior ratio pro
uno, quàm pro altero. Talia prædicata ple-

rumque sunt, quæ necessitatem, indigentiam, aut debitum significant: ut si dicam: *Aliquis equus ad equitandum necessarius est.* Si ais 1. In data modò propositione *Equus* supponit determinatè; quia equus est determinatè unum ex necessariis ad equitandum; ergo. *R. N. ant.* Rationem D. Equus est determinatè unum ex necessariis ad equitandum, si comparatur cum aliis equis, qui existere supponuntur. N. Si comparatur cum aliis requisitis, v. g. *Fræno, Ephippio &c.* C. Si ais 2. Per equum determinatè sumptum equito; ergo etiam aliquis equus determinatè sumptus necessarius est ad equitandum. *Prob. conf.* Per illum equum equito, qui est necessarius; ergo. *R. D. ant.* Qui est determinatè necessarius. N. Qui est indeterminatè necessarius. C. Si ais 3. Equus eo modo necessarius est ad equitandum, quo modo equitatio fieri potest; sed hæc fieri non potest nisi per equum determinatè sumptum; ergo. *R. N. maj.* Equitatio enim est actio, quæ non nisi à determinato instrumento, vel causa procedere potest. At verò necessitas instrumenti instrumentum determinatum denotare nequit, cum plura instrumenta ad ejusmodi actum idonea dentur. *Si inferas.* Ergo data propositio verificaretur per aliquid impossibile; quia equus indeterminatus, per quem verificaretur, est aliquid impossibile. *R. N. illatum.* Rationem D. Equus indeterminatus in determinatione *objectivâ* est aliquid impossibile. N. in determinatione *subjectivâ*. C. Equus indeterminatus in determinatione *objectivâ*, est equus

equus cognitus cognitione tendente indeterminatè; & hic possibilis est, verificatque propositionem. Equus autem indeterminatus indeterminatione subjectivâ est equus, qui non foret ens determinatum, qui utique implicat.

Regula VI. Quodsi subjecto communi nulum præfigatur signum, adeoque subjectum commune ita sibi relictum reddat propositionem indefinitam; tunc subjectum supponet *distributive*, si propositio sit in materia necessaria, aut necessariò vera. Cujus ratio est, quia propositio indefinita in materia necessaria æquivaleret universali affirmativæ. Sic hæc propositio: *Homo est animal*; æquivaleret huic: *Omnis homo est animal*. Idem dic de subjecto propositionis indefinitæ in materia impossibili; hæc enim æquivaleret propositioni universali negativæ. Hinc propositio hæc: *Homo non est planta*, idem sonat, ac *nullus homo est planta*. Hæc regula servari quoque solet in materia *Fidei*, & *Juris*. Ut si dicam: *Iustus salvatur, Homicida puniatur*. Tales enim propositiones sunt *conditionatè*, & *consequentè* necessariae; supposito nimirum Dei promisso, & statuto juris; etsi extra hypothesein in materia contingenti forent. Exceptiones, quæ hic occurrere possent, annotatas habes in *Regula IV*. Quodsi verò propositio indefinita sit in materia contingenti, tunc subjectum ordinariè supponit *disjunctivè*; quia ejusmodi propositio æquivaleret particulari; ut si dicam: *Equus currit, Homo ambulat*.

Regula VII. Prædicatum propositionis affirmativæ, siue universalis sit, siue particularis ordinariè supponit *disjunctivè*. Ratio est: quia tale prædicatum explicatur per particulam *vel*, ita, ut deveniatur tandem ad aliquid determinatum, in quo verificatur propositio. Ita Hañnoldus *p. 1. cap. 1. a. 5. n. 27.* Quòd autem hæc ratio teneat, examinanti parebit in his propositionibus: *Omnis homo est animal. Homo est species. Petrus est dictio dissyllaba. Omnia elementa sunt quatuor. Aliquis calamus est necessarius ad scribendum.* In quibus prædicata sunt hæc: *Aliquod animal, aliqua species; Aliqua dictio dissyllaba; Aliquis numerus quaternarius, aliquod necessarium, i. e. secundùm obliquum saltem, secundùm quem dicit necessitatem, eamque non vagam, sed determinatam ad scribendum; non autem secundùm rectum, qui est id, cujus est necessitas, quòdque non est determinatum.* Confirmatur hæc regula. Hæc propositio: *Omnis homo est animal,* convertitur sic: *Aliquod animal est homo;* in qua postrema propositione convertente, *Animal* supponit *disjunctivè*; ergo etiam in priori, siue conversâ sic supponat, necesse est: quia in convertente & conversâ termini eodem modo supponere debent; aliàs propositio de se vera, posset ostendi falsa, quod admitti certò nequit; eò quod conversio excogitata sit, ad ostendam clariùs veritatem conversæ. Patitur tamen præsens suppositionis regula exceptiones. Prima est. Si propositio sit de divinis; in his enim prædicatum propositionis affirmativæ supponere potest *distributivè*, si non *formaliter*, saltem *equi-*

æquivalenter; vel, ut alii docent, si non *realiter*, saltem *per intellectum*; ut in his propositionibus: *Deus est sua absoluta perfectio. Omnis perfectio divina est omnis perfectio divina*, quas propositiones etiam juxta principia philosophica ulterius examinandas Theologis relinquimus. *Secunda est*: Si prædicatum de nullo determinatè verificetur; ut fit in convertente, cujus conversa habebat subjectum confusè supponens. v.g. *Aliquis calamus est necessarius ad scribendum*. Hæc sic convertitur: *Ergo aliquod necessarium ad scribendum est aliquis calamus*. Ubi prædicatum supponit confusè; quia utpote subjectum conversæ confusè quoque supponebat. *Tertia est*; si prædicatum sit terminus singularis; hic enim æquivalenter distributivè supponit, cum sumatur pro omni eo, pro quo sumi potest. *Si ais*, Saltem prædicatum propositionis affirmativæ infinitantis, qualis est hæc: *Petrus est non lignum*, supponet distributivè. R. D. Supponet distributivè secundùm obliquum. C. secundùm rectum. N. Sensus datæ propositionis est: *Petrus est quid distinctum ab omni ligno*, ubi prædicatum sic exponitur *Petrus vel est hoc distinctum*, vel est illud distinctum &c., & ab hoc ligno, & ab illo ligno &c. In qua expositione vides, quomodo prædicatum secundùm rectum disjunctivè supponat, secundùm obliquum autem distributivè.

VIII. Prædicatum propositionis negativæ supponit distributivè. Idem tenendum de subjecto, cui præfigitur particula negans. *Ratio est*; quia particula negans est malignantis naturæ, excluditque distributivè omnia, quæ afficit.

§. III.

Quænam sit notio reliquarum affectionum?

470. Præter suppositionem septem adhuc terminorum affectiones n. 465. retulimus, quarum explicationem hîc breviter dabimus. *Status* est acceptio termini pro eo tempore, quod per propositionis copulam importatur. Ut si dicas: *Petrus est albus*; quæ propositio ut vera fit, necesse est, ut Petro tempore præsentis albedo conveniat. Datur autem triplex status, pro triplici temporis differentia: nimirum *præsens*, *præteritus*, *futurus*.

471. *Ampliatio* termini fit, quando ejus significatum non ad illud modò tempus refertur, quod copula importat; sed ad alia quoque tempora extenditur. Potest autem ampliari terminus ad præsens, & futurum; ut si dicas: *Vivens morietur*; h. e. qui vivit, vel vivet morietur. Item ad præsens, præteritum, & futurum; ut in hac propositione: *Iustus salvabitur*; cujus hic sensus esse potest; *Qui sunt, fuerunt, & erunt iusti, salvabuntur*. Item ad tempus possibile; ut in hac prædicatione: *Homo est animal*, quæ se non ad præsens modò, aut præteritum, aut futurum, sed ad possibile etiam extendit.

472. *Distraçtio* (quam alii cum ampliacione confundunt) est acceptio termini pro tempore alio à tempore per copulam importato. Sic accipiuntur subjecta harum propositionum: *Cæci vident, Claudi ambulant &c.*

473. *Restrictio* fit, quando terminus à majori ad minorem significationem contrahitur; quod fieri potest *primò*: Si termino casus obliquus adjiciatur. v. g. *Accessit ad eum mater filiorum Zebedæi*. Matth. 20. *Secundò*: si apponatur adjectivum. v. g. *Homines mites possidebunt terram*. *Tertiò*: si circumstantiam addas. v. g. si in certis circumstantiis dicas: *Philosophus ita sentit*, sic, ut ex circumstantiis colligatur, te loqui de Aristotele.

474. *Alienatio* est termini à propria sua significatione ad impropriam translatio. Ejusmodi alienatio maximè fit in tropicis locutionibus. v. g. *Pes mensæ cecidit*, *Vites lacrymantur* &c.

475. *Diminutio* fit, quando termino utor secundùm suum significatum, non quidem absolute & simpliciter; sed secundùm quid, sive secundùm partem, quod *implicitè* fieri potest vel *explicitè*. Ut si dicas: *Æthyops est albus secundùm dentes*. Scotus & alii hanc reducunt ad *Restrictionem*. Semery autem, & alii hoc inter utramque discrimen assignant: quòd *Restrictio* terminum communem ad individua restringat; *Diminutio* autem ad partes integrantes, vel accidentia.

476. *Appellatio* dicitur applicatio significati formalis unius termini ad significatum alterius. Si terminus appellans materiali significato termini appellati applicetur, dicitur *Appellatio materialis*. v. g. si de Petro magnæ quidem stature, sed modicæ doctrinæ dicas: *Petrus est magnus Philosophus*. Si verò terminus appellans

applicetur significato formali, erit *Appellatio formalis*. v. g. si de Logico quoad staturam quidem parvo, eximio autem quoad doctrinam dicas: *Est magnus Logicus*. Cæterum quâ ratione terminus appellet, hoc sæpiùs ab intentione loquentis dependet, & ut benè advertit Arriaga *Disp. 1. Sect. 9.* ex tono proferentis, aliisque circumstantiis est dignoscendum.

477. *Reflexio*. Dicta hæctenus de termini affectionibus non utilia solum, sed etiam penè necessaria sunt, ad evitanda & conversionum, & syllogismorum vitia: eorumque fraudes tutiùs ac citiùs detegendas. Etenim si intra eundem syllogismum terminus idem suam mutet proprietatem, argumentatio non modò non erit demonstratio, sed in sophisma quoque degenerabit. Hoc faciliùs colliges ex sequentibus regulis. I. est. A materiali suppositione ad formalem non valet consequentia. V. g. *Omne, quod loqueris, transit per os; sed currum, & equos loqueris; ergo currus, & equi transeunt per os.* II. A suppositione simplici ad personalem nulla est consequentia. v. g. *Animal est genus; sed Plato est animal; ergo Plato est genus.* III. Nulla est illatio, quando terminus in præmissis amplè sumptus, in conclusione *statum* habet. v. g. *Qui expergiscebatur vigilat; sed dormiens expergiscebatur; ergo dormiens vigilat.* IV. Captiosa est argumentatio, si terminus in una præmissarum distractus in conclusione *statum* habeat. v. g. *Videntes percipiunt colores; sed cæci sunt videntes; ergo cæci percipiunt colores.* V. A termino re-

stricto

stricto ad non restrictum non benè concluditur affirmativè. Hinc non sequitur: *Homo fortis pugnat; ergo omnis homo pugnat.* Nec valet argumentio à termino sumpto *impropiè* ad eundem *propiè* sumptum. v. g. *Quod ridet est animal visibile; sed prata rident; ergo prata sunt animalia visibilia.* Nec licet argumentari à termino diminuto ad non diminutum. v. g. *Æthiops est albus secundum dentes; ergo Æthiops est albus.*

VI. Vox appellans addita subjecto appellat subjectum. Ut si dicas: CAROLVS PHILIPPVS CLEMENS & IVSTVS, EX FLORENTE GREIFFENCLAVIANO sangVINE, est PRINCEPS HERBIPOLENSIS. Ubi voces appellantes: *Clemens & Iustus* appellant CAROLUM PHILIPPUM. Si verò appellans terminans prædicato addatur, prædicatum quoque appellat. Ut si dicas: *Alexander fuit magnus Bellidux.* ubi *magnus* appellat *Belliducem*, non verò *Alexandrum*: Nam *Magnus Alexander corpore parvus erat.* Ex his sequitur, quod mutata appellatione non fit consecutio legitima. v. g. *Alexander fuit magnus Bellidux; ergo Alexander fuit magnus.*

DISPUTATIO II.

De Propositionibus.

Sicut ideas, sive mentis conceptus per terminos vocales manifestamus; ita ad iudicia explicanda propositionibus utimur. Inde fit, ut iudicium, & propositio promiscuè sæpius sumantur, unumque per alterum intelligatur; et si